

DOI: 10.31648/kpp.10619

Paweł Olbromski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0009-0008-9962-3297

pawel.olbromski@o2.pl

Strategia szachów – rozwój umiejętności analitycznych u prawników

Wstęp

„Prawnik to jeden z najpopularniejszych zawodów wykonywanych przez zawodowych szachistów, którzy nie oddali się wyłącznie szachom”¹. Przytoczona wypowiedź Billa Walla, historyka szachów, wskazuje na zależność między dwoma pozornie odległymi dziedzinami – prawem a szachami. Wielu wybitnych szachistów, spośród których wyróżnić należy Paula Morphy’ego, było jednocześnie zawodowymi prawnikami. Język szachowy stale przenika do akademickiej nomenklatury nauk prawnych². Obecnie dużą popularnością w Polsce cieszą się turnieje szachowe organizowane przez samorządy zawodowe prawników³. Zarówno szachy, jak i prawo to systemy zasadnicze. Prawo oparte jest na konstytucji, ustawach i aktach wykonawczych obowiązujących powszechnie oraz napisanych wedle pewnych zasad, natomiast szachy bazują na ustalonych regułach gry identycznych dla wszystkich graczy. W świetle powyższych faktów należałoby zatem rozważyć, w jaki sposób umiejętności wyniesione z gry w szachy mogą posłużyć prawnikom w pracy. Szczególną uwagę trzeba poświęcić kształtowaniu strategii oraz rozwojowi myślenia analitycznego, niezbędnych dla obu profesji, co stanowi zasadniczy cel artykułu.

¹M.A. Rivera, E. Rott-Pietrzyk, *Sześćdziesiąt cztery pola*, <https://gazeta.us.edu.pl/node/432793> (dostęp: 16.10.2023).

²Zob. A. Radwan, *Chess-boxing around the rule of law – Polish constitutionalism at trial*, <https://verfassungsblog.de/chess-boxing-around-the-rule-of-law-polish-constitutionalism-at-trial/> (dostęp: 16.10.2023) czy odwołania do zasad gry w szachy w publikacji: G. Lorini, *Can constitutive rules create a practice?*, <http://praxis.univalle.edu.co/index.php/filosofica/article/view/1930/2971> (dostęp: 16.10.2023).

³Turniej Szachowy o Puchar Dziekana WPiA UŚ w Katowicach (9 grudnia 2022 r.), WSPiA Rzeszów z OIRP Turniej o Puchar Dziekana OIRP (11 marca 2023 r.) czy VIII Ogólnopolskie Mistrzostwa Lekarzy i Prawników w szachach z honorowym patronatem KRRP (25–27 listopada 2022 r.).

Obecność strategii w szachach i w pracy prawnika

Strategię będziemy określać na potrzeby niniejszej pracy za *Słownikiem języka polskiego PWN* jako „przemysłany plan działań w jakiejś dziedzinie”⁴. Każdy szachista wie, jak ważną rolę ogrywa ona w trakcie rozgrywki. Tradycyjnie partię szachów pod kątem użycia strategii dzieli się na otwarcie (debiut), grę środkową oraz końcówkę. Strategicznym celem jest zamatowanie króla przeciwnika, tzn. doprowadzenie do sytuacji, w której król znajduje się pod atakiem bierki przeciwnika i nie ma możliwości odejścia na pole, na którym nie znajdowałby się pod atakiem, co kończy grę. Da się tu zauważyć pierwszą analogię do pracy prawnika w sądzie, który stara się doprowadzić do wykazania niewinności swojego klienta, udowodnienia winy oskarżonego, uzasadnienia roszczeń czy też zanegowania żądań strony przeciwnej, co przekłada się na zwycięstwo w procesie. Widać zatem, że zarówno szachista, jak i prawnik ukierunkowani będą w powyższych obszarach na myślenie w kategorii wygrany – przegrany.

Można też jednak dostrzec drugi wymiar „stosunku do otoczenia konkurencyjnego”⁵ w działalności prawników – tzw. orientacja na współpracę zauważalna w pozasądowej działalności prawniczej, tj. mediacjach, koncyliacjach, negocjacjach oraz podobnych formach alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Prawnicy są we wspomnianych obszarach zmuszeni do współdziałania, aby każda ze stron osiągnęła mniej lub bardziej satysfakcjonujący ją kompromis. W szachach również można dostrzec „orientację na współpracę”. W przypadku trudnej sytuacji na szachownicy gracze mogą zagrać tzw. trzykrotne powtórzenie, trzy razy wykonując te same ruchy, co kończy się remisem; podobnie gdy identyczna pozycja pojawi się trzeci raz. Pomijając pat, niedostateczny materiał oraz zasadę 50 ruchów⁶, remis można przeciwnikowi zaoferować. Warto nadmienić, że współczesne partie wielkich graczy, arcymistrzów szachowych, najczęściej kończą się remisami. Wymienione sytuacje pozwalają graczom, w wyniku współpracy, na uznanie siebie jako równych graczy, a więc swego rodzaju kompromis w starciu szachowych umiejętności.

Przykładem strategii stosowanej w sprawach z udziałem oskarżyciela publicznego będzie tzw. *small fish & big fish*. Prokurator będzie starał się najpierw o to, żeby osiągnąć niewielkie zwycięstwa, takie jak ugruntowanie pojedynczych korzystnych twierdzeń świadka, czy obalenie odosobnionych argumentów strony przeciwnej. Kiedy wygra już pierwsze starcia, po analizie i wnikliwej ocenie sytuacji będzie przystępował

⁴ *Słownik języka polskiego PWN*, hasło: strategia, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/strategia.html> (dostęp: 16.10.2023).

⁵ J.M. Lichtarski, K. Piórkowska, A. Witek-Crabb, *Jak myślą stratedzy? O zbieżnych i rozbieżnych orientacjach w myśleniu strategicznym*, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1073298> (dostęp: 16.10.2023).

⁶ Pat – sytuacja, gdy gracz nie może wykonać legalnego posunięcia, a jego król nie jest szachowany. Niedostateczny materiał – sytuacja, gdy bierki pozostałe w grze nie wystarczają do dania mata. Zasada 50 ruchów – sytuacja, gdy zawodnicy wykonają 50 posunięć, podczas których nie zrobili żadnego posunięcia pionkiem, ani nie zbili żadnej bierki.

do udowadniania głównych zarzutów procesowych⁷. Widać tu analogię do koncepcji stosowanej w królewskiej grze, zgodnie z którą najpierw należy zajmować środek plan-szy, aby powoli kontrolować jak największą część, a dopiero po zrealizowaniu powyższego powinno się przystąpić do właściwego ataku na króla przeciwnika.

Podobnym mechanizmem cechuje się strategia „wstępującego” porządku argumentacji, wykorzystywana przez prawników przy prezentowaniu swoich racji. Kluczem będzie w niej uszeregowanie i przedstawianie argumentów według ich siły – subiektywnie od najsłabszych do najsilniejszych⁸. Analogicznie postępuje w debiucie szachista. Będzie on najpierw wprowadzał do gry figury lekkie, a kiedy te będą rozwinięte – figury ciężkie⁹. Są od tej zasady wyjątki. Skorzystać można ze strategii porządku „zstępującego”¹⁰, rozpoczynając od najsilniejszego argumentu (w szachach – od figur ciężkich). Przeciwnik może jednak wtedy już na początku zaatakować najważniejszy argument, najsilniejszą figurę, wzmacniając swoją pozycję. Oczywisty będzie tu aspekt czasowy; najskuteczniej sprawdzi się sprawne przedstawienie argumentacji, tak samo jak wyprowadzenie potrzebnych bierok bez wykonywania zbędnych ruchów – czas może „grać na korzyść, bądź niekorzyść”, co determinuje właściwy strategiczny wybór. Skuteczność podważania racji przeciwnika osiągnie apogeum, kiedy prawnik będzie kwestionował najsłabsze argumenty oponenta. Atakowanie słabych punktów w narracji drugiej strony to pewna strategia na osiągnięcie zwycięstwa w rozprawie sądowej. Nie inaczej w trakcie rozgrywki szachowej – figury skuteczne w działaniu to takie, które atakują najsłabsze miejsca pozycji przeciwnika¹¹. Jest to najbardziej intuicyjna strategia, dająca pożądane rezultaty. Zarówno szachiści, jak i prawnicy wykorzystują rekwiizyty do wzmocnienia swojej strategii. Podczas sądowego przesłuchania świadka używanie przez którąś z osób telefonu komórkowego czy notesu ma odwrócić uwagę od tego, co w danej chwili mówi świadek¹². Podobnie bywa w trakcie meczu szachów, kiedy gracz sięga po butelkę wody, rezygnuje z wykonania ruchu, nagle cofając rękę albo też wstaje i przechadza się po pomieszczeniu, próbując odciągnąć uwagę przeciwnika od szachownicy. W strategiach zauważalna będzie dwutorowość¹³. Pierwsza faza to zdobywanie wiedzy i przygotowanie teoretyczne do gry albo działalności prawniczej. W drugim etapie następuje właściwe użycie wyuczonych strategii w praktyce, wsparte doświadczeniem gracza czy też prawnika.

⁷M. Kende, *5 ways chess can make you a better law student and lawyer*, <https://ssrn.com/abstract=3630680> (dostęp: 16.10.2023).

⁸J. Jabłońska-Bonca, *Prawnik a sztuka negocjacji i retoryki*, Warszawa 2003, s. 131.

⁹Wagę bierok mierzy się ich wartością punktową, gdzie pion jest wart 1 punkt, figury lekkie: skoczek i gонец – 3 punkty, figury ciężkie: wieża – 4,5 punktu, hetman – 9 punktów.

¹⁰J. Jabłońska-Bonca, op. cit., s. 132.

¹¹P. Wolff, *Szachy dla żółtodziobów, czyli wszystko, co powinieneś wiedzieć o...*, tłum. Z. Landowski, Poznań 2010, s. 146.

¹²D. Wzorek, *Prawnicy w natarciu? Strategie negocjacji statusu przestępcy w toku procesu karnego*, „Archiwum Kryminologii” 2021, vol. XLIII, z. 2, s. 318–320.

¹³O dwutorowości w stosowaniu strategii przez prawników zob. ibidem, s. 341–343.

Myslenie analityczne

Ważną cechą dobrego stratega będzie myślenie analityczne – staranne, rozważające wszystkie szanse i zagrożenia sytuacji. Można zdefiniować je jako „możliwość szczegółowego zbadania i rozłożenia na części faktów i myśli, aby dostrzec ich silne i słabe strony”, także jako „rozwój zdolności do wnikliwego myślenia, rozwiązywania problemów, analizy danych oraz przywoływania i używania informacji”¹⁴. Szachista przed wykonaniem ruchu powinien zastanowić się, dlaczego wybrał takie, a nie inne posunięcie, czy poprawia ono jego sytuację, jak może zareagować na nie przeciwnik. Analityczne myślenie jest niezbędne zawodowym szachistom również poza grą, w szczególności kiedy przygotowują się do turnieju. Świadomy gracz rozważy, jak rozłożyć siły na wszystkie sparingi, które go czekają, czy nawet jak ustalić odpowiedni plan wyżywienia, nie różniąc się w tym zakresie od innych sportowców.

Pracy prawnika myślenie analityczne towarzyszy przede wszystkim, gdy przygotowuje się on do reprezentacji swojego klienta w sądzie. Rozważa wtedy dobór argumentacji, dowody świadczące za i przeciw osobie reprezentowanej, pytania do świadków. Podobnie jak szachista, skrupulatny prawnik przemyśli, jak na jego zachowanie zareaguje druga strona. Analityczne podejście przydaje się prawnikom również w pozasądowej działalności mediacyjnej, negocjacyjnej i koncyliacyjnej, kiedy muszą oni „określić wspólnie pole porozumienia za cenę ustępstw swoich i oponenta”¹⁵. Negocjujący prawnicy w swoich analizach wezmą pod uwagę siłę drugiej strony, jej gotowość do ustępstw (występującą tak często na szachownicy, gdy przeciwnik poświęca swoje bierki, żeby przybliżyć się do spektakularnego zwycięstwa) oraz komunikację niewerbalną, która zdradza rzeczywisty stan emocjonalny przeciwnika.

Szczególną uwagę trzeba zwrócić na proces decyzyjny sędziego, który ogłasza i uzasadnia wyrok, kierując się przy tym myśleniem analitycznym. Opierać się on będzie na intuicji, która jest wynikiem doświadczenia¹⁶. Gary Klein, twórca metody RPD (skrót od ang. *recognition-prime decision* – podejmowanie decyzji na podstawie rozpoznania), wskazuje na model zachowań charakterystycznych dla osób, które są zobligowane do podjęcia decyzji. Na podstawie badania dowódców straży pożarnej zauważył, że doświadczone osoby nie porównują ze sobą dostępnych opcji, a tylko rozpatrują jedną z nich, analizując pod kątem przydatności i odrzucają, gdy okaże się ona nieadekwatna, przechodząc do kolejnej możliwości. Schemat powtarza się, aż do znalezienia właściwego rozwiązania. „W oderwaniu od konkretnego eksperymentu model ten opisuje procedury decyzyjne w następujący sposób: w pierwszej fazie pamięć skojarzeniowa automatycznie podsuwa plan działania. Nacisk kładzie się na rozpoznanie sytuacji jako znajomej. Faza druga to proces rozumowania, w którym umysł sprawdza plan,

¹⁴ Definicje za: A. Amer, *Analytical thinking. Pathways to higher education*, Cairo 2005.

¹⁵ J. Jabłońska-Bonca, op. cit., s. 158.

¹⁶ A. Damasiewicz, *Czy każdy sędzia powinien być szachistą?*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały” 2013, nr 2, s. 128.

dokonując jego symulacji. Rozpatrywana możliwość zostaje przetestowana w wyobraźni, dzięki czemu decydent może wykryć słabe punkty danego rozwiązania. W razie wykrycia błędu, analizowana jest kolejna możliwość. Wynika z tego, że opcje są generowane i oceniane kolejno, pojedynczo, a ich wady i zalety nie są ze sobą porównywane oraz wybierana jest pierwsza akceptowalna możliwość (...)”¹⁷. W ten sam sposób podejmują decyzje doświadczeni szachiści w trakcie rozgrywki, gdy zastanawiają się nad wyborem posunięcia. Grupa sędziów zapytana o to, czy korzysta z intuicji na dowolnym etapie postępowania, prawie w całości na nią wskazała (niektórzy nie użyli tego terminu, jednak mechanizm był zgodny z przytoczonym wcześniej w artykule)¹⁸. Kluczem będzie tutaj rozwinięta pamięć do znanych schematów¹⁹, tak charakterystyczna dla szachistów, rozpoznających biegle znane sobie otwarcia czy końcówki.

Pozostaje kwestia rozwoju i nauki myślenia analitycznego. W dziedzinie szachów niewątpliwie pomocne będą wszelkiego rodzaju zadania szachowe – łamigłówki prezentujące konkretne problemy do rozwiązania na szachownicy. Właśnie tak szkolic się można w taktyce, będącej sercem królewskiej gry. Niezbędne jest dobre opanowanie reguł gry i nauczanie się typowych schematów otwarcia oraz końcówek. Pomocne mogą okazać się wszelkiego rodzaju kursy czy też filmiki instruktażowe. Dzisiejsze szachowe platformy internetowe wychodzą naprzeciw oczekiwaniom graczy, oferując wiele materiałów szkoleniowych. Z kolei w dziedzinie prawa przodować będzie praktyka zawodowa; w im większej liczbie spraw dany prawnik weźmie udział, tym jego umiejętności analityczne oraz intuicja będą lepsze. Samokształcenie to kolejny sposób na naukę analitycznego myślenia; teoretyczne schematy można znaleźć w wielu publikacjach, później warto stosować je w codzienności.

Korzyści płynące z gry w szachy

Opisując korzyści płynące z gry w szachy, należy zacząć od odkłamania popularnego twierdzenia o wyjątkowo rozwiniętej pamięci ogólnej szachistów. Poddano eksperymentowi dwie grupy – doświadczonych szachistów oraz nowicjuszy. Ustawiono przed nimi plansze z rozegranymi pozycjami, a następnie poproszono o odtworzenie sytuacji. Doświadczeni poradzili sobie zdecydowanie lepiej niż nowicjusze. W drugiej części eksperymentu bierki ustawiono jednak przypadkowo, ponownie prosząc później o odtworzenie pozycji. Tym razem niedoświadczeni poradzili sobie podobnie albo niewiele gorzej²⁰.

¹⁷ Ibidem, s. 126.

¹⁸ Cytowane badania polegające na przeprowadzeniu wywiadów z setką sędziów cywilistów z wydziałów cywilnych i gospodarczych sądów rejonowych i Sądu Okręgowego w Krakowie z artykułu A. Damasiewicz – ibidem, s. 129–140.

¹⁹ Ibidem, s. 135. O pamięci do znanych schematów więcej w części *Korzyści płynące z gry w szachy* niniejszego artykułu.

²⁰ Ibidem.

Eksperyment ten, oprócz tego, że zadał kłam przekonaniu o dobrej pamięci ogólnej osób grających w szachy, ujawnił pierwszą znaczącą korzyść. Jest nią rozwięta pamięć do znanych schematów, które szachista może łatwo rozpoznawać dzięki wypracowywaniu intuicji. Właśnie ona będzie kluczowa dla prawników, w przypadku gdy będą odwzorowywali stan faktyczny, poszukiwali linii orzeczniczej dotyczącej podobnych przypadków czy też wykonywali jakąkolwiek inną pracę, w której umiejętność rozpoznawania schematów okaże się niezbędną.

Kolejną korzyścią jest wykształcenie intuicji, co było sygnalizowane przeze mnie już we wcześniejszym rozdziale. Intuicja, definiowana jako „poznanie bezpośrednio, niepoprzedzone rozumowaniem” bądź też „narzucające się przekonanie, którego nie można w pełni uzasadnić”²¹, stanowić będzie przydatne narzędzie pracy doświadczonego prawnika. Będzie on mógł przy jej pomocy zakwalifikować daną sprawę do „właściwego dla niej” schematu, do którego bez trudu znajdzie odpowiadające jej akty prawne lub wyroki sądów, ponieważ robił to już przy wcześniejszych sprawach „tego typu”. Mimo że zmieniają się osoby, okoliczności, a nawet nieistotne detale, rdzeń zachowań przystaje do generalnych i abstrakcyjnych norm prawnych opisujących te właśnie zachowania. Intuicji ekspertów warto ufać, gdy zachodzą równocześnie dwa warunki. Po pierwsze, w ich dziedzinie muszą występować regularne prawidłowości, umożliwiające przewidywanie. Po drugie, prawidłowości muszą dać się poznać dzięki długotrwałej praktyce²². Zarówno w dziedzinie szachów, jak i prawa oba te warunki są obecne.

Następną korzyścią staje się rozwijanie koncentracji. Jest ona niezbędna, by bez żadnych rozproszeń podjąć każdą kluczową decyzję; z całą pewnością i taką dotyczącą wyboru właściwego ruchu w partii, rozsądnego dysponowania czasem pozostałym na zegarze gracza, skomplikowanego analizowania pozycji, jak również wydania wyroku, dobrania właściwych słów w czasie mowy końcowej, zadawania przemyślanych pytań świadkowi, wnikliwej obserwacji sali sądowej, ustępowania ze swoimi roszczeniami, wysłuchiwanie próśb przeciwnika negocjacyjnego.

Następne dwie korzyści mogą się przydać szczególnie nowicjuszom, a nawet osobom, które dopiero są na etapie studiów prawniczych. Pierwsza z nich to nauka działania wśród reguł i zgodnie z nimi. Szachy to dyscyplina sportowa szczególnie pod tym względem ze swoim bogatym repertuarem zasad. Wyolbrzymiana przez wielu ludzi zawilść szachów staje się prostsza po zapoznaniu się z ich wszystkimi, nie tak licznymi regułami. Pozwala to na sprawne odnajdywanie się w zakamarkach rozgrywki, co już bliźniaczo przypomina poruszanie się w gąszczu przepisów prawnych, lecz na tym analogia się nie kończy. Szachy opracowały własne systemy turniejowe, rankingowe oraz przepisy statutowe, zawarte dogłębnie w kodeksie szachowym²³. Nad wszystkimi

---

²¹ *Słownik języka polskiego PWN*, hasło: intuicja, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/intuicja.html> (dostęp: 16.10.2023).

²² Za: A. Damasiewicz, op. cit., s. 140.

²³ Zob. A. Filipowicz, *Kodeks szachowy*, Warszawa 2002, którego wydawcą jest Polski Związek Szachowy – organizacja sportowa powstała w 1926 r.

wymienionymi zasadami czuwa Międzynarodowa Federacja Szachowa (FIDE), która to niczym Organizacja Narodów Zjednoczonych zrzesza narodowe związki szachowe; obecnie jest ich tam 199²⁴. Druga korzyść, która może przydać się niedoświadczonym prawnikom, to nauka rywalizacji. Szachy nie bez powodu nazywane są często „najwspinalszą strategiczną grą wojenną”²⁵, ponieważ ich istota sprowadza się do uczciwej walki między dwoma szachistami na podstawie reguł. Możliwość udziału w różnorodnych turniejach, rankingowa ocena najlepszych graczy i mierzalne statystyki gier na portalach internetowych to przykłady elementów świadczących o konkurencyjnym charakterze szachów. Natomiast w życiu wszystkich adeptów prawa rywalizacja będzie odgrywać istotną rolę. Począwszy od zmagani między studentami o oceny, nagrody konkursowe, a nawet o atrakcyjne miejsce odbywania praktyk, nauka zdrowej rywalizacji zapoczątkuje, kiedy trzeba się im będzie w przyszłości zmierzyć o miejsce z kolegami i koleżankami przystępującymi do aplikacji zawodowej, w sądzie z przeciwnikiem procesowym, a także z konkurentami na rynku pracy o klientów.

Paul Morphy – przykład szachisty i prawnika

Spośród wielu wybitnych szachistów łączących to zajęcie z byciem prawnikiem, wśród których wspomnieć należy o Ksawerym Tartakowerze, Friðriku Ólafssonie, Wolfgangu Unzickerze oraz Domenico Ponzianim, jedna postać zasługuje na szczególne uznanie. Chodzi o Paula Morphy’ego – XIX-wiecznego szachistę i prawnika ze Stanów Zjednoczonych. Przyszedł na świat w Nowym Orleanie w 1837 r. Zasady gry w szachy opanował w wieku 6 lat; będąc trzynastolatkiem pokonał sławnego Johanna Lowenthala, gracza ze światowej czołówki. W 1857 r. został pierwszym szachowym mistrzem Stanów Zjednoczonych. Rok później wyjechał do Europy, gdzie w brawurowym stylu zwyciężał najlepszych graczy; jeden z pokonanych, Adolf Anderssen, uznał go za najsilniejszego gracza świata. Nie doszło jednak do pojedynku z Anglikiem Howardem Stantonem, powszechnie uważanym za najlepszego szachistę globu. Wobec tego Morphy wrócił do USA w maju 1859 r., gdzie witano go z wielkim entuzjazmem. W swoim rodzinnym mieście starał się rozwijać karierę adwokacką, w czym przeszkodziła mu wojna secesyjna oraz krzywdząca opinia powszechna, według której wybitny szachista nie mógł być jednocześnie dobrym adwokatem. Powyższe fakty oraz zawód miłośny przyczyniły się do tego, że Morphy stopniowo wycofywał się ze świata szachów, postępowała także u niego melancholia przeradzająca się w chorobę psychiczną. Zmarł w 1884 r.²⁶

²⁴ Dane pochodzące ze strony FIDE: <https://fide.com/>, zakładka „About fide” (dostęp: 16.10.2023).

²⁵ P. Wolff, op. cit., s. 11.

²⁶ *Paul Morphy – życiorys*, <https://web.archive.org/web/20081218183350/http://strony.aster.pl/morphy/zyciorys.html> (dostęp: 16.10.2023); *Paul Morphy*, <http://www.szachowisko.pl/paul-morphy.php> (dostęp: 16.10.2023).

Paul Morphy był człowiekiem niezwykle inteligentnym. Ukończył studia prawnicze w dwa lata, znał na pamięć kodeks cywilny Luizjany po francusku i po angielsku już podczas bycia studentem²⁷, posługiwał się biegle czterema językami. Wiele z jego partii to tzw. symultany, gdzie grał na kilku szachownicach jednocześnie, rozgrywał także partie „na ślepo” – bez patrzenia na szachownicę. Z powodzeniem łączył też wymienione style gry²⁸. Nie pozostawił po sobie prac dotyczących szachów; źródłem jego geniuszu są zapisy partii, jakie rozegrał. Stawiał na grę ofensywną mobilizującą jak najszybciej wszystkie figury; liczne były oszałamiające kombinacje ruchów, wykorzystywanie najmniejszych pomyłek przeciwników oraz błyskotliwe poświęcenia materiału. Niewątpliwie Morphy był przykładem szachisty – prawnika posiadającego cechy i umiejętności wskazane we wcześniejszej części niniejszych rozważań. Pozostał przy tym dżentelmenem, dla którego szachy nie miały stanowić źródła zarobku. Po niefortunnej publikacji prasowej na jego temat przemyślnie oświadczył, że „gra w szachy dla przyjemności, a nie dla zysku”²⁹. Opinia publiczna nie była jednak w tamtych czasach przychylna szachistom, przez co nie mógł on wykorzystać w pełni swojego geniuszu, pozostając po dziś dzień postacią stosunkowo nieznaną³⁰. Na jego cześć nazwano wariant otwarcia typu partia hiszpańska, zwany „obrona Morphy’ego”.

Podsumowanie

Szachy i prawo to dziedziny, które pozornie są od siebie odległe. Mają jednak wiele wspólnych obszarów, z których czerpią zarówno szachiści, jak i prawnicy. Szachy i prawo stanowią dwa systemy oparte na zasadach, które wymagają podobnych umiejętności. Taktyczne i strategiczne myślenie naszpikowane analityką oraz intuicją specjalisty (najlepszy ruch a skuteczny argument prawny, planowanie rozgrywki a planowanie kariery), umiejętności negocjacyjne (negocjacje dotyczące remisu w grze a negocjacje na temat rozstrzygnięcia sporu prawnego), jak również rozwiązywanie problemów (powstałych na szachownicy a rozwiązywanych w życiu zawodowym) to przykłady podobieństw, jakie występują między wspomnianymi niszami. Warto zatem zarekomendować grę w szachy wszystkim prawnikom, którzy jeszcze nie zdecydowali się na wkroczenie do inspirującego świata królewskiej gry.

²⁷ M. Kende, op. cit.

²⁸ „W Birmingham zagrał »na ślepo« symultaną z ośmiu partii z wynikiem +6-1=1 [6 zwycięstw, jedna przegrana, jeden remis – przyp. aut.], także w »Cafe de la Regence« rozegrał symultaną »na ślepo«, wygrywając +6=2” – cyt. *Paul Morphy – życiorys...*

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Amer A., *Analytical thinking. Pathways to higher education*, Cairo 2005.
- Damasiewicz A., *Czy każdy sędzia powinien być szachistą?*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały” 2013, nr 2.
- Filipowicz A., *Kodeks szachowy*, Warszawa 2002.
- Jabłońska-Bonca J., *Prawnik a sztuka negocjacji i retoryki*, Warszawa 2003.
- Wolff P., *Szachy dla żółtodziobów, czyli wszystko, co powinieneś wiedzieć o...*, tłum. Z. Landowski, Poznań 2010.
- Wzorek D., *Prawnicy w natarciu? Strategie negocjacji statusu przestępcy w toku procesu karnego*, „Archiwum Kryminologii” 2021, vol. XLIII, z. 2.

Źródła internetowe

- Kende M., *5 ways chess can make you a better law student and lawyer*, <https://ssrn.com/abstract=3630680>.
- Lichtarski J.M., Piórkowska K., Witek-Crabb A., *Jak myślą stratedzy? O zbieżnych i rozbieżnych orientacjach w myśleniu strategicznym*, <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1073298>.
- Lorini G., *Can constitutive rules create a practice?*, <http://praxis.univalle.edu.co/index.php/filosofica/article/view/1930/2971>.
- Paul Morphy – zyciorys*, <https://web.archive.org/web/20081218183350/http://strony.aster.pl/morphy/zyciorys.html>.
- Paul Morphy*, <http://www.szachowisko.pl/paul-morphy.php>.
- Radwan A., *Chess-boxing around the rule of law – Polish constitutionalism at trial*, <https://verfassungsblog.de/chess-boxing-around-the-rule-of-law-polish-constitutionalism-at-trial/>.
- Rivera M.A., Rott-Pietrzyk E., *Sześćdziesiąt cztery pola*, <https://gazeta.us.edu.pl/node/432793>.
- Słownik języka polskiego PWN*, hasło: intuicja, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/intuicja.html>.
- Słownik języka polskiego PWN*, hasło: strategia, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/strategia.html>.

The strategy of chess – a development of analytical abilities amongst the lawyers

Summary

Analytical abilities are essential in a lawyer's work. Lawyers should be able to deeply analyse the details, do research and ratiocinate in order to efficiently consider and draw right conclusions from any situation. Chess players learn to use intuition in repetitive patterns which aids the lawyers in reaching right decisions while practicing their job. Chess game also develops the ability to plan and realise actions which require applying strategy and tactics. These abilities prove themselves in negotiating or planning the strategy of the client's defence. Patience and self-reliance practiced during playing chess may be useful in a lawyer's job, who has to take important decisions for and on behalf the clients and deal with emergencies. The main goal of the article is to describe similarities encountered in professions of the chess players and the lawyers. The person who brilliantly combines the abilities from both areas is Paul Morphy, described in the last section.

Keywords: chess, Paul Morphy, analytical thinking, lawyer, strategy